

До
Ректора на Варненски свободен
университет „Черноризец Храбър”
В а р н а

Относно: Рецензия

на дисертационен труд на тема „Противодействие на застрахователните измами” за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство /национална сигурност/”

Докторант: Юрий Годоров

Рецензент: проф. д-р ик. н. Нено Павлов

Университет за национално и световно стопанство

Академична длъжност „професор”, Протокол № 04//18.03.2008 г.

Научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Научна степен ”доктор на икономическите науки”, Протокол № 11/05.06.2007 г.

Научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство”

Адрес: София, 1404
ул. „Шарл Шампо”, бл. 111, ап. 22
GSM 0888 608 920

Рецензията е съставена в съответствие с изискванията на Глава втора – Придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките” на ЗРАСРБ и Раздел втори - Условия и ред за придобиване на образователна и научна степен "доктор" от ППЗРАСРБ.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Докторант Юрий Иванов Годоров е роден на 05.08.1059г. Завършва средно образование в Руска езикова гимназия гр. Бургас /1977г./, а висше образование в Пловдивски университет „П. Хилендарски“, специалност „Руска и българска филология /1983г./ и ВСШ на МВР, специалност „Национална сигурност“ /1987г./.

Специализира „Външна търговия и международно право“ в УНСС /1998-1999г./.

Работи последователно като служител на МВР /1987-1992г./, „Ръководител служба сигурност“ в „София Инс“ АД /1992-1995г./, главен експерт „Сигурност и лоши кредити“ в „Юнион банк“ /1996-1999г./, ръководител служба „Вътрешен контрол и сигурност“ в „ХДИ застраховане“ и МЗК „Европа“ /2000-2004г./.

Понастоящем е председател на УС на единствената в страната „Асоциация за застрахователна сигурност“, специализирана в противодействието срещу застрахователните измами.

Участва в академичното обучение като хонорован преподавател в НБУ по дисциплината „Финансова сигурност и противодействие изпирането на пари“ от 2006г., ВУЗФ по дисциплината „Противодействие на застрахователните измами“ от 2008г.

Автор е на монографично произведение за целите на обучението „Разкриване на застрахователни измами“, Издателство „Албатрос“, 2008г.

Владее английски и руски език. От 2009г. е докторант на самостоятелна подготовка към ВСУ „Черноризец Храбър“.

II. Описание на представените материали

1. **Дисертационен труд** на тема „Противодействие на застрахователните измами“ в общ обем от 211 стр., включващ: увод, три глави, заключение, списък на литературни източници – 78 на кирилица и 28 на латиница, приложения с примери за проверени и разкрити случаи на измама и таблици с емпирична информация.

2. **Автореферат** на същата тема в обем на 36 страници. Той възпроизвежда структурата на съдържанието и изследователските резултати на работата. В него е приложена справка за основните приноси, съдържащи се в докторския труд.

3. **Публикации** свързани с дисертацията – 1 статия в реномирано специализирано списание с редколегия и два научни доклада на конференции с международно участие.

Общата логика на изложението е съобразена с формулираната теза и целите на изследването, възпроизвеждайки „класическата“ схема на структуриране и представяне на резултатите: **глава първа** – извеждане, характеризирание и представяне на съдържателните особености на измамата като застрахователен проблем, риск, генезис, фактори за честотата и тежината на разпространение, законодателни регулации и инициативи; **втора глава** – анализиране и оценка на видовете застрахователни измами в техните етимологически, технологични, поведенчески, комуникационни, финансово-икономически, пазарно-деструктивни и юридически измерения, методи и способности за извършване; **трета глава** - изследване на организационната рамка на предварителното планиране, с предлагане на цялостна методика за практическото осъществяване на застрахователни проверки по разкриването на измами в застраховането и на единна информационна система за борба с измамните действия, подкрепени с възможните варианти на решения, вкл. в областта на съвременните системи за превенция с цел бъдещото им ограничаване.

Представеният дисертационен труд като формулировка на проблемите, като обем, цел, задачи, методология на изследването и постигнати резултати в конкретната област на застрахователните измами **отговаря на изискванията за самостоятелно научно производство.**

III. Обща характеристика на докторския труд

Дисертационният труд на Юри Годоров е представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство /национална сигурност/”. Съставен е от позицията му на докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Сигурност и безопасност” при Юридически факултет на ВСУ.

По характер трудът е теоретико-приложно съчинение, а по съдържание – аналитично изложение на еволюцията в концепцията за застрахователните измами от зрителния ъгъл на проявлението им като риск с определена честота и тежина на настъпване, методи и способности на извършване, тенденции на развитие, технология на контрол, разкриване и начин на противодействие, като системен елемент на общата икономическа сигурност на застрахователните компании. Още повече, че в съвременната българска литература няма цялостно и завършено комплексно изследване на измамните действия в застраховането, с изключение на отделни епизодични тематични анализи и оценки на корпоративния застрахователен мениджмънт и неправителствени организации. Все още липсва и официална държавна политика с конкретни програми, мерки и инструменти за противодействие. Съществува теоретична неяснота, институционални колизии и изследователски натрупвания в областта на управлението на риска от застрахователни измами, въпреки изискванията на европейските /вкл. на новоизградените надзорни/ структури за активно противодействие и борба с тях.

Емпиричното проучване обхваща достатъчно продължителен период /2005-2010г./ за открояване на основните тенденции и зависимости във възникването на застрахователните щети със съмнение за/и разкрити застрахователни измами.

Основната изследователска цел на докторския труд е да се разкрие многообразието от възможни причини и механизми за извършването на застрахователните измами, да се идентифицира зависимостта между отделните видове, способности и начини на извършване на измамните действия, разпознавайки ги като възможност за дефинирането на показателите за проверка и оценка на застрахователните случаи, за изграждане и поддържане на единна система за противодействие и превенция на застрахователния пазар. Тя е изпълнена по адекватен научно-приносен начин за подобен вид докторски изследвания.

Реализацията на целта се съдържа в конкретизацията на **„пакет” от пет задачи**, чието решаване определя логиката на съдържателната структура на дисертацията.

Обектът и предметът са поотделно дефинирани в изследването. Това са измамните извършвани в застраховането с цел незаконосъобразно получаване на застрахователни обезщетения, системата от целенасочени специализирани действия по разкриването им, политиките и механизмите за противодействие и превенция. Ефикасността е показана като възможност чрез гарантирането на по-голяма сигурност на застрахователните дружества и предпазването им от генерирането на т. нар. „измамни” загуби и щети /с всички негативни финансови и пазарни последиствия/, да се създаде среда за по-пълно, на конкурентна основа реализиране бизнес целите им на застрахователния пазар.

Ограничителната рамка на изследването се разпростира върху „външните“ измами, т.е. тези извършвани в общото и автомобилното застраховане конкретно от застрахованите лица, с аргумента, че те формират най-голям дял по данни на IAIS и други международни организации.

В хода на изпълнението на изследването докторантът използва традиционния интердисциплинарен и системен подход, разнообразие от изследователски методи – сравнителния, дедуктивния, индуктивния, статистически и икономически методи, теоретичния, емпиричния, сравнителния и факторния анализ, метода на експертните оценки и др.

От приложената **библиографска справка** се установява информираност и познаване на литературните източници в проучваната област, вкл. за практики по разкрити вече измамни действия на застраховани, на опита, законодателните и институционалните решения в други страни.

Констатацията ни от предварителната най-обща оценка на съдържателно-структурните характеристики на дисертацията е, че е налице труд, отговарящ на императивите за придобиването на степента „**доктор по икономика**“.

IV. Основни научни постижения на докторанта

Обобщено би могло да се каже, че в докторския си труд г-н Ю. Тодоров е изследвал чрез способите на традиционната познавателна процедура и по приносен начин актуалният проблем за застрахователните измами през призмата на състоянието и перспективите за системно организирано противодействие и борба за тяхното ограничаване. Смисълът и решението на този проблем са разкрити чрез опита за обосновка и представяне на логически издържана **концепция за „мултидисциплинарността“** и **„вероятностния“ характер на застрахователните измами, на възможността за изграждането на единна система „ЗИОР“**, разглеждани в контекста на единството - „застрахователна теория-практика“, по свой начин интерпретирано в цялата дисертация. В това се състои главният научен принос на кандидата, изразяващ отчасти принципна теоретична новост, отчасти обогатяващ и допълващ вече налично знание и застрахователни практики. Досега този проблем не само не е решен, но дори не е поставян в цялостен аспект, с изключение на отделни проектни анализи на корпоративно ниво, на научни статии и доклади, в т.ч. на самия докторант.

На вниманието на научната общност, на политическата и застрахователната практика чрез докторския труд се предлагат изследвания с конкретни резултати, имащи характер на **научни и практико-приложни постижения** в следните направления:

Първо, опитът за теоретично, концептуално осмисляне от различни гледни точки на същността /взаимодействие на обект, субект, начини, способности на извършване/ и основните характеристики на застрахователните измами като „вероятно възможна опасност“ пред участниците на застрахователните пазари, сиреч като субективен риск, проявяващ се в и по повод действието на застрахователния договор, уреждащ взаимоотношенията между двете страните в застрахователната дейност. Потвърдената възможност за неговата предвидимост, оценяемост и измеримост на щетите, които причинява на застрахователния бизнес. Разширяването на познанието за тях чрез: споделянето на схващането за психологическата и поведенческата им „подплатеност“; дефинирането на водещите фактори, които ги предизвикват, най-често свързани с профила на техния субект; предложените критерии за тяхното класифициране, подреждане и по-дълбочинно изучаване /на база собствено емпирично изследване/; пространственото професионално очертаване на практическите действия /методите/ за

подготовка /извършване/ на измамите и на разнообразните, криминални способности за реализирането на преследваната „измамна“ финансова облага. Похвален е опитът за системен, критичен анализ на по-либералните практики по идентифицирането на измамите в застраховането чрез разпоредбите в българското законодателство /КЗ/ и по-консервативната нормативна уредба, прилагана във водещите страни.

Второ, сравнителният анализ и оценка на състоянието и политиките по решаването на проблема в развитите страни и България, носещо отпечатък на спецификата на местните застрахователни пазари. Обосноваването на констатацията за хаотичност, ниска степен на разкриваемост на измамите и недостатъчна информираност на застрахователните дружества за разкритите престъпления с аргументите, че: липсва надеждна специализирана институция за контрол, противодействие и превенция; няма изградена единна информационна система и база данни за обслужване на дружествата и за взаимодействие със специализираните органи; отсъстват комплексните изследвания на проблема, работещи методики за проверка, разкриване, контрол и противодействие на схемите за ощетяване на компаниите чрез измами.

Трето, предложената методическа схема за организирането на целенасочените действия по технологията на проверката по установяването на застрахователни измами, включваща: разкриване на факти, обстоятелства, информация и документи за потвърждаване на изградените версии и характеризиране на измамата на база реферираните от кандидата признаци /пазарни, икономически, психологически, физиологически, времеви, документални и др./, систематизирано представени в две групи - общи /13 бр./ и частни /по видове събития и договори/, най-често срещани в българската и международната практика; предложеният алгоритъм за последователното организиране и технологизиране на същинската, поетапна работа по проверката за разкриването на застрахователни измами /по примера на особеностите на различните видове застраховки/, включваща: предварителна подготовка и експертна работа с документацията; извършване на професионален оглед на застрахователния случай; събиране и проверка на разкритата информация по щетата; комплексен анализ на събраната информация от експертизи, документи, обстоятелства и факти; формулиране на решение и доклад по щетата. Авторовата хипотеза е, че така обосноваването на методическа схема ще повиши качеството, експертността, ефикасността, отговорността и интегративността на дейностите в борбата с измамите на застрахователния пазар в страната.

Четвърто, адресираните препоръки и решения към изпълнителната власт, корпоративния мениджмънт и браншовата организация на застрахователните дружества, към специализираните контролно-надзорни органи и служби по сигурността за: създаването и поддържането на надеждна, собствена система за сигурност в застрахователните компании, подкрепена с електронна система за разпознаване; изграждането на общи за бранша функционални структури и звена за координация, контрол и подпомагане противодействието на застрахователните измами, базирани на разработената и апробирана от лично от докторанта за целия застрахователен пазар – Информационна система за застрахователна история и оценка на риска /ЗИОР/; провеждане на ефективна системна политика за превенция и обществена нетърпимост към измамите, на висока информираност за тяхната разкриваемост и нанесени щети на участниците в застрахователния пазар.

V. Критични бележки и препоръки

Естествено, в докторския труд могат да се открият известни неточности и слабости, както по същество, така и от формално естество. Ще посочим някои от тях не толкова за постигане на баланс на по-горните положителни оценки, колкото с желанието да бъдем полезни в бъдещата работа на докторант Ю. Тодоров.

Първо, като изследване дисертацията има подчертано практико-приложна насоченост с апробирани в практиката предложения, каквато е ЗИОР и авторовото емпирично изследване на измамите в общото застраховане, без да се навлиза в излишно теоретизиране и информационна обременяване на изложението. С оглед на аспирираната докторска степен, дисертационното поле е могло да бъде по-фокусирано, с по-малка описателност, поставяне на подробностите под линия или в приложения.

Второ, от изложението се установява, че докторантът не просто „наблюдава” процесите, свързани със застрахователните измами, а анализира и оценява, изследва и предлага алтернативи. Препоръката ми е в тези случаи да бъде по-критичен и аргументиран в излагането на своите тези, вкл. чрез използването и цитирането на чужди мнения, открито до влиза в дискусии с други автори чрез умелото използване на списъка с българска и чуждестранна литература в края на работата.

Трето, полезно би било някои от авторовите предложения да се коментират и в контекста на проблемите по тяхното финансиране и кадрово осигуряване, начините и формите за придобиване на специализираното знание, умения и професионални компетенции в областта на борбата със застрахователните измами, т.е. тезата на автора за професионалния профил на конкурентния специалист в тези, до голяма степен мултидисциплинарни дейности.

Четвърто, могат да се направят бележки и от формално естество - за композиционната страна на изложението и неговото техническо оформление; за прецизирането на някои работни понятия в текста; за въвеждането на единство в цитиранията под линия, за по-прецизния коментар на нормативната база.

Възможно е, тези бележки да се приемат като желание от наша страна за неоправдан перфекционизъм. Направили сме ги доброжелателно и с убеждението, че са незначителен детайл от извършената работа и откроените постижения на докторанта.

VI. Лични впечатления на рецензента за докторанта

Нямам общи публикации и лични впечатления за професионалната кариера и публичната ангажираност на докторанта, освен от някои негови публикации и забележими участия в поредица от международни научни форуми по застраховане.

VI. Относно изпълнението на изискванията на ЗРАСРБ при оценката на докторския труд

Научните и наукометричните изисквания на ЗРАСРБ, приложени към оценката на докторския труд показват следното:

1. Докторантът се ползва с правата на образователната и квалификационна степен „магистър”.
2. Дисертацията третира актуален и обществено значим икономически проблем, чийто резултати могат да се използват от изпълнителната власт, корпоративния застрахователен мениджмънт, от браншовите организации на застрахователните

дружества и застрахователните брокери, от специализираните контролни и надзорни органи, службите за сигурност и др.

3. Докторската работа съдържа конкретна формулирана цел, задачи, обект, предмет, ограничителни условия, последващи изводи и обобщения в изследването. Те са изпълнени с коректното използване на теоретични анализи, доказателствен емпиричен материал и адресирани препоръки към заинтересованите институции.

4. Дисертационният труд е разработен на адекватно научно-приложно равнище. Водещата концепция, съждения, методически инструментариум, таблици и изследователски резултати са дело на кандидата за „доктор”.

5. Кандидатът притежава необходимите познания по специалността, основните литературни и законодателни източници в тематичното изследователско поле, проявява аналитичност и умения да осмисля емпирична информация, да дефинира злободневни проблеми в областта на измамите в застраховането.

6. В дисертацията се съдържат конкретни резултати и емпирични доказателства за приложението на съществуваща методология и методически решения за проверка, диагностика, установяване и контрол на застрахователните измами в страната.

З а к л ю ч е н и е

Като имам предвид актуалността и значимостта на извършеното изследване с предложените конкретни решения за практиката и визираните приноси моменти, предлагам на почитаемите членове на Научното жури, на основание Глава втора, чл. 6 от ЗРАСРБ да подкрепят присъждането на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство /национална сигурност/” на Юри Иванов Тодоров.

София, 24.11.2011г.

**Рецензент:
проф. д-р ик.н. Нено Павлов**